

ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

TECHNOLOGICAL INNOVATION AS A FACTOR OF IMPROVING THE COMPETITIVENES OF UKRAINIAN DAIRY ENTERPRISES

У статті проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку молочної промисловості України та розглянуто проблеми функціонування молокопереробних підприємств на вітчизняному ринку. Розкрито проблеми забезпечення конкурентоспроможності молочної продукції та шляхи їх подолання на основі впровадження інноваційних технологій виробництва, які здатні створити основу для оновлення товарного асортименту, досягнення високого рівня якості продукції та ряду цінових переваг, сформувані умови для виходу на зовнішні ринки. На основі сутності поняття «технологічна конкурентоспроможність» розроблено модель формування технологічної конкурентоспроможності на промисловому підприємстві.

Ключові слова: інновації, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, технологія, молокопереробна промисловість, технологічна конкурентоспроможність.

В статье проанализировано современное состояние и тенденции развития молочной промышленности Украины и рассмотрены проблемы функционирования молокоперерабатывающих предприятий на отечественном рынке. Раскрываются проблемы обеспечения конкурентоспособности молочной продукции и пути их преодоления за счет внедрения инновационных технологий производства, которые способны создать основу для обновления товарного ассортимента, достижение высокого уровня качества продукции и ряда ценовых преимуществ, сформировать условия для выхода на внешние рынки. На основе сущности понятия «технологическая конкурентоспособность» разработана модель формирования технологической конкурентоспособности на промышленном предприятии.

Ключевые слова: инновации, конкурентоспособность, конкурентное преимущество, молокоперерабатывающая промышленность, технологическая конкурентоспособность, технология.

This article examines the current state and trends in the dairy industry of Ukraine and look at problems of dairy processing enterprises in the domestic market. Reveals the problem of ensuring the competitiveness of dairy products and ways to overcome them through the introduction of innovative production technologies that are able to provide a basis for updating product lines, achieving a high level of quality and number of price advantages, create the conditions for entry into foreign markets. The essence of the concept of «technological competitiveness» was also determined and a model of technological competitiveness in the industrial plant was developed too.

Keywords: innovations, competitiveness, competitive advantage, dairy industry, technological competitiveness, technology.

Вступ. Молокопереробна галузь належить до провідних у харчовій промисловості та створює привабливий за обсягами виробництва ринок, так як продукція цієї галузі займає важливе місце у споживанні населення. Тому, актуальною проблемою сучасної вітчизняної молочної галузі є управління конкурентоспроможністю молокопереробних підприємств. Міжнародна конкуренція, глобалізаційні ринкові процеси, масштабне проникнення імпортованих товарів та недостатнє науково-технічне забезпечення виробництва зумовлюють дослідження управління конкурентоспроможністю як однієї з пріоритетних проблем управління, вирішення якої дозволить підприємству стабілізувати або покращити свої позиції на ринку. За сучасних умов господарювання новітні технології посідають місце тієї матеріальної основи, яка визначає технічний рівень сучасного виробництва, форми його організації та управління, а також конкурентоспроможності підприємства. Враховуючи факт технологічного відставання значної частини вітчизняних підприємств не лишає жодних сумнівів в актуальності розв'язання організаційних та економічних проблем їх технологічного розвитку, постійного вдосконалення механізмів оцінювання, управління, регулювання та стимулювання зазначених багатоаспектних процесів.

Проблемні питання діяльності молокопереробних підприємств розглядаються у працях багатьох вчених. Так Герелес А.В., Дідур С.В., Згурська О.М. досліджують сучасні тенденції розвитку вітчизняної молокопереробної промисловості. Божидарнік Т.В., Божидарнік Н.В. та Дівенко Г.В. у свою чергу вивчають вплив інноваційної та технологічної складової на конкурентоспроможність підприємств у галузі. Однак недостатньо розглянутим є питання перспектив розвитку молокопереробної галузі, формування стратегій, які б дозволили підприємствам максимізувати конкурентні переваги, а не лише утримувати існуючі позиції.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідити та поглибити теоретичні й науково-методичні положення щодо інноваційного забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємств. Розробити модель формування технологічної конкурентоспроможності

Результати дослідження. Молокопереробна промисловість є однією з провідних галузей агропромислового комплексу України. До складу молокопереробного комплексу відносять галузі з виробництва, заготівлі, переробки та реалізації молочної продукції. Виробництво молока та цільномолочних продуктів має ряд особливостей, які мають важливе значення для виробників, так як потребують відповідної стратегії діяльності, вибору певних методів встановлення цін на молочну продукцію та обґрунтування можливостей напрямків її збуту [2, с. 65]:

- короткий термін зберігання продукції в сирому вигляді, це зумовлює потребу в пошуках каналів оперативної реалізації або короткотривалого зберігання за відповідних умов;

- висока трудомісткість виробництва, внаслідок чого праця виступає

лімітуючим фактором;

- широкий асортимент продуктів переробки;
- необхідність великих капіталовкладень, що зумовлено введенням в експлуатацію та утриманні відповідних будівель і споруд.

Варто відзначити, що на діяльність підприємств молокопереробної галузі впливає ряд факторів, які умовно можна об'єднати в п'ять груп [4, с. 149 - 150; 5, с. 30 - 31]:

1. Економічні - це зокрема зменшення обсягів виробництва молока та зниження його якості.

2. Політичні - перевантаженість законодавчої бази (велика кількість законодавчих актів з питань регулювання ринку молочної продукції); відсутність стандартів на всі види молочної продукції.

3. Соціально-демографічні - мають неоднозначний вплив: позитивний - скасовано ПДВ на дитячу молочну продукцію, що сприяє збільшенню попиту та частковому покращенню рівня доходів населення; негативний - погіршення демографічної ситуації.

4. Географічні - є ключовими у процесі зменшення витрат на транспортування молочної сировини.

5. Ринкові - поява заводів-конкурентів сприяє підвищенню цін на молочну продукцію, загрозою при цьому є збільшення неререалізованої продукції підприємства-виробника.

Аналіз виробництва молочної продукції за її окремими видами, свідчить про значне скорочення обсягів виробництва у 2013 році, порівняно із аналогічними показниками 2012 року (табл. 1). Зростання спостерігається лише за категорією «молоко оброблене рідке» і становить 8,6 %. Найбільший спад у 2013 році відбувся у виробництві спредів (-34,8 % до обсягів виробництва 2012 р.) та сирів жирних (-23,7 %).

Таблиця 1. Виробництво молочної продукції за видами за 2009 - 2013 рр., тис. т

Види молочної продукції	Роки				
	2009	2010	2011	2012	2013
Молоко оброблене рідке	801	770	822,3	871,2	946
Масло вершкове	84,8	75	92,3	97,8	92,8
Спреди та суміші жирові	80,8	72	79,7	81,4	53,1
Сир свіжий неферментований та сир кисломолочний	92,9	85	87,2	88,1	82,8
Сири жирні	249	228	224	215	164
Продукти кисломолочні	534	492	497	472	432

Складено за даними: [8]

Вітчизняний ринок молочної продукції представлений великою кількістю компаній, які ведуть запеклу конкурентну боротьбу за лідерські позиції на ньому (рис. 1.).

Аналізуючи сучасну ринкову ситуацію, можна зазначити, що найвищий рівень конкуренції спостерігається в таких сферах як: цінова стратегія, маркетинг, робота з клієнтами та дизайн продукції [1, с. 86].

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств молокопереробної галузі необхідно здійснювати такі заходи [3]:

- постійне та ефективне вдосконалення виробничої складової: застосування інноваційних розробок та ресурсозберігаючих технологій;
- ефективне управління вхідними і вихідними потоками інформації;
- раціональне управління трудовим потенціалом підприємства (використання програм навчання персоналу, підвищення кваліфікації, залучення персоналу до НДДКР тощо);
- ефективне управління інвестиційними потоками, направленими на модифікацію та модернізацію технологічного забезпечення виробництва;
- вдосконалення організації виробництва, способів та методів контролю, забезпечення загальної культури виробництва;
- раціональна організація заготівельної діяльності на підприємствах молочної галузі.

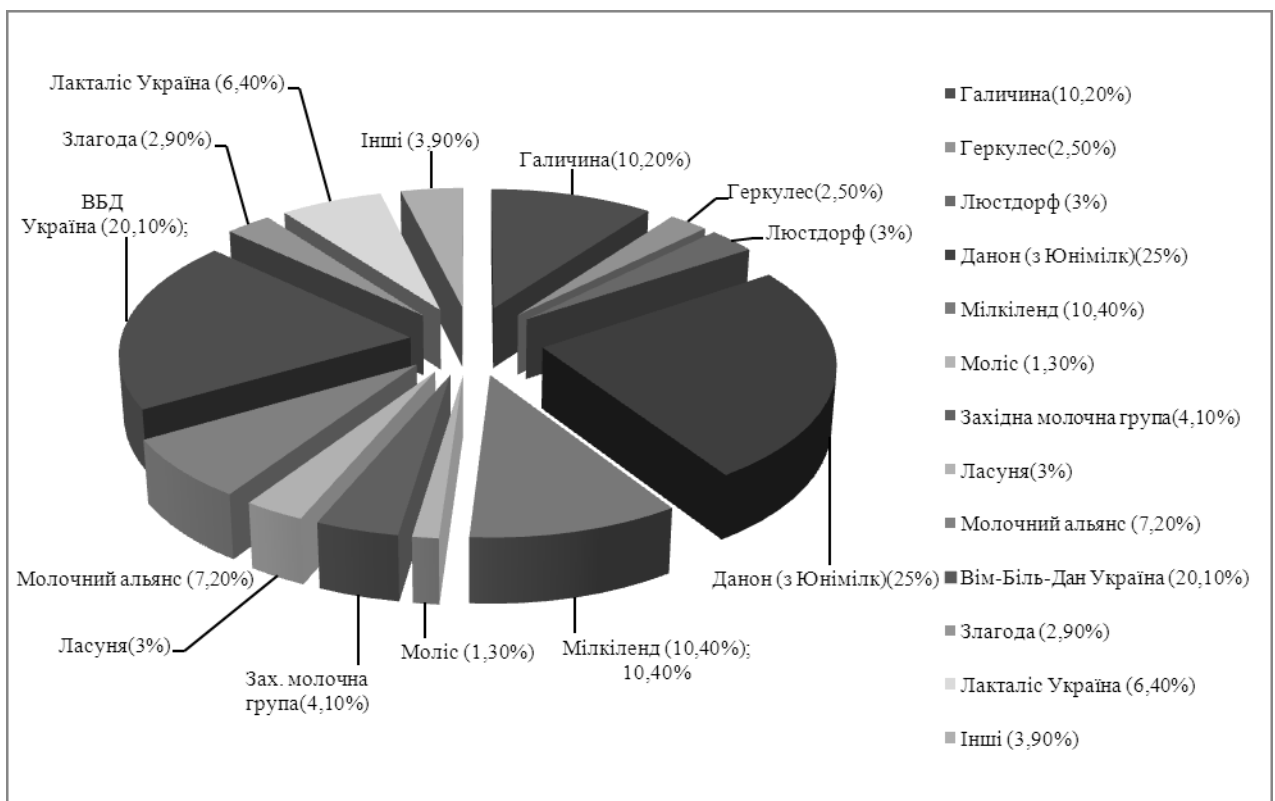

Рис. 1. Розподіл ринку молочних продуктів в Україні, %

[Складено на основі: [6]

Отже, в сучасних умовах, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств залежить саме від інноваційної діяльності, здатної забезпечити розробку, освоєння нових видів продукції, забезпечити високий рівень якості та цінові переваги, створювати умови для активного просування на зовнішні ринки. Варто зазначити, що рівень інтенсивності інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах молокопереробної галузі неоднаковий: великим підприємствам властива більш висока активність і здатність акумулювати необхідні інноваційні ресурси.

Існує ряд факторів, що гальмують динаміку інноваційних процесів, до таких належать [1, с. 87 - 88]:

- недостатність фінансових ресурсів для реалізації інноваційного проекту;
- високі ризики та тривалі терміни окупності інноваційних проектів;
- слабкий рівень науково-дослідної бази;
- недостатній рівень розвитку інформаційного середовища, зокрема в контексті новітніх технологій;
- слабе законодавче та нормативно-правове забезпечення;
- недостатня інноваційна розвиненість ринку технологій;
- низький платоспроможний попит на нову продукцію;
- відсутність можливостей для кооперації з науковими організаціями та НДІ, створення кластерів.

І досі однією з головних проблем розвитку підприємств лишається фінансування інноваційної діяльності. Власні фінансові ресурси лишаються головним фінансовим джерелом підприємств, хоча їх обсяг зазвичай не дозволяє в повній мірі фінансувати інноваційну діяльність. Тому, більшого поширення набувають лізингові угоди з придбання обладнання. Привабливість таких угод у тому, що всі платежі припадають на собівартість продукції і за час лізингу обладнання відшкодовує себе. Такі операції підвищують можливість оновлення устаткування в короткі терміни.

Використання технологічних інновацій і забезпечення саме технологічної конкурентоспроможності на сьогоднішній день є одним із головних ключових факторів успіху вітчизняних молокопереробних підприємств.

Технологічна конкурентоспроможність визначається як процес свідомих дій агентів ринку, який базується на активному використанні технологічного ресурсу в формуванні їх конкурентних переваг і направлений на забезпечення прибутковості підприємницької діяльності [7, с. 97-98]. До найбільш ефективних технологічних інновацій молокопереробного комплексу належать:

- енергомісткі та маловідходні технології (наприклад технології тригенераційного та когенераційного комплексу);
- нанотехнології;
- технології низькотемпературної обробки молока, які зберігають його корисні властивості;

- системи фільтрації; **ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ**
- технології пакування з використанням сучасних матеріалів упаковки, що дозволить збільшити термін придатності продукції;
- автоматизовані виробничі системи; **Формування конкурентних переваг підприємства-інноватора**
- системи внесення закваски, які забезпечують герметичність цього процесу, пряме попадання закваски в молочну суміш без контакту з навколишнім середовищем. **Реалізація конкурентних переваг підприємства-інноватора**

Розробка моделі формування технологічної конкурентоспроможності є важливою складовою **Важливою складовою формування конкурентоспроможності підприємства-інноватора** інноваційною діяльністю на підприємстві. Вбачається за можливе розробити модель формування технологічної конкурентоспроможності та подати її у вигляді логіко-структурної схеми (рис. 2).

Концентрація ринку

Збільшення ринкової долі підприємства-інноватора

Зростання ціни нової продукції

Зростання ринкової частки НДДКР, позитивна динаміка показників фінансової діяльності підприємства-інноватора

Зростання технологічної конкурентоспроможності підприємства-інноватора

Рис. 2. Логіко-структурна схема моделі формування технологічної

конкурентоспроможності підприємства [Власна розробка]

Отже, на сучасному етапі економічного розвитку підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі можливе за рахунок впровадження інноваційних технологій виробництва. Але зазначений спосіб вимагає залучення додаткових фінансових інвестицій та пошуку перспективних джерел фінансування, до яких відносять різноманітні форми лізингу, банківське кредитування, державні дотації та пільги, цільові програми фінансування бізнесу тощо.

Висновки. Не зважаючи на ряд недоліків, а саме застарілі виробничі потужності, низьку закупівельну ціну сировини, високу роздрібну ціну молочної продукції, скорочення поголів'я корів, вітчизняний ринок молочних продуктів володіє значним потенціалом для розвитку галузі. Рівень конкуренції на ринку молочних продуктів України є досить високим, тому для утримання своїх ринкових позицій підприємства змушені застосовувати ряд способів та методів щодо підвищенню конкурентоспроможності. Одним із таких стимулюючих факторів є впровадження інноваційних технологій, тобто забезпечення технологічної конкурентоспроможності підприємства.

Варто зазначити, що досягнення інноваційних конкурентних переваг залежить, перш за все від державної підтримки, прогресивної науково-технічної та інноваційної політики. Саме ефективне управління зазначеними сферами може створити для українського ринку молочної продукції реальні можливості стати прибутковим бізнесом та потужним експортером молокопродуктів вітчизняного виробництва на світовий ринок.

Наукова новизна виконаного дослідження полягає в наступному:

- визначено підходи до виявлення потреб підприємств молокопереробної галузі в інноваціях, які б змогли підвищити рівень інноваційної конкурентоспроможності підприємства;
- визначено оптимальний інструментарій реалізації заходів з підвищення конкурентоспроможності підприємств молокопереробної галузі;
- запропоновано модель формування технологічної конкурентоспроможності промислового підприємства.

Наступним етапом дослідження повинно стати формування механізму ефективного управління технологічною конкурентоспроможністю вітчизняного молокопереробного підприємства.

Література:

1. Божидарнік Т.В. Інноваційна діяльність підприємств молочної промисловості, як засіб підвищення конкурентоспроможності ринку / Т.В. Божидарнік, Н.В. Божидарнік // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №3. – Т. 2. – С. 85-89.
2. Герелес А.В. Сучасні тенденції розвитку агробізнесу в молокопереробному комплексі: інтеграція та вертикалізація / А.В. Герелес. – С. 64-69. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.1/064.pdf>
3. Дівенко Т.В. Дослідження конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств та розробка шляхів її підвищення / Т.В. Дівенко // Ефективна економіка. – 2014. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1087>

4. Дідур С.В. Молочна галузь України: тенденції та перспективи розвитку / С.В. Дідур, Д.Б. Лозовик // Вісник КрНУ ім. М. Остроградського. – 2012. – № 3 (74). – С. 148-151.

5. Згурська О.М. Стан та тенденції розвитку молочної промисловості в Україні / О.М. Згурська // Економічний часопис «Економіка та управління підприємствами». – 2013. – № 9-10 (2). – С. 29-32.

6. Обзор рынка молока и молочных продуктов в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rb.com.ua/rus/marketing/tendency/8579/>

7. Піддубна Л.І. Технологічна конкурентоспроможність підприємства і сучасні стратегії її формування / Л.І. Піддубна // Вісник ХДЕУ. – 2001. – №4.(20) – С. 95-99.

8. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>